

# Lungsotens utbredning i Sverige enligt den kungl. kommitténs undersökning.

Tengdahl, K[nut Abel]

*64 B d Br.*



National Library  
of Sweden

°TENGD AHL, 2

Statist.  
Sv  
(1907)

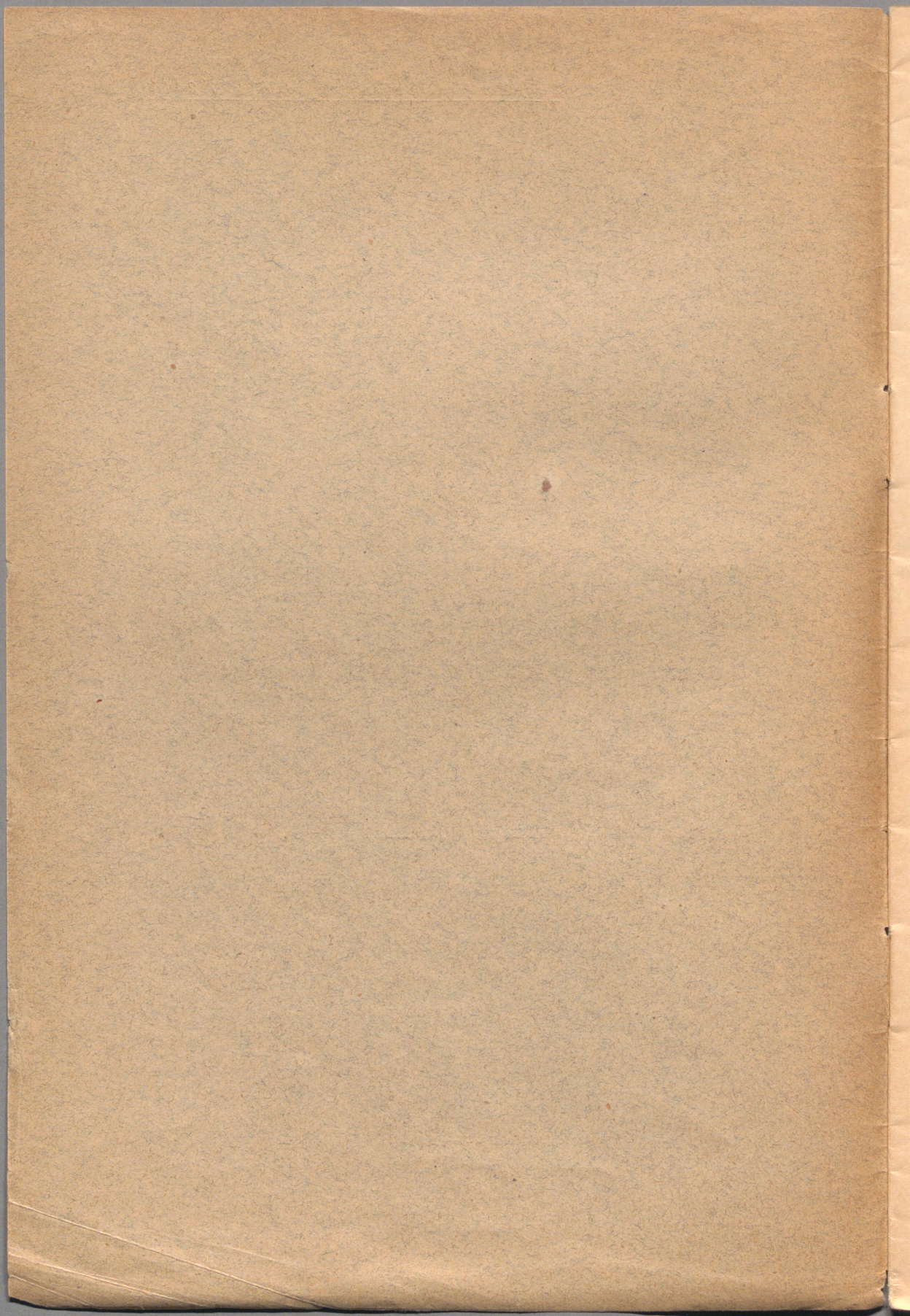
Särtryck ur Försäkringsföreningens Tidskrift 1907, 2:a häft.

# Lungsotens utbredning i Sverige

enligt

den kungl. kommitténs undersökning.

---



# Lungsotens utbredning i Sverige

enligt

den kungl. kommitténs undersökning.

---

Stockholm 1907.  
Kungl. Hofboktryckeriet. Iduns Tryckeri-A.-B.



Ungesetzliche Ausfertigung

# Luftgesetzes-Übersetzung i Sverige

1914

den kungl. kommittés undersökning

Stockholm 1914

Tryckt hos Kungliga Boktryckeriet



## Lungсотens utbredning i Sverige

enligt den kungl. kommitténs undersökning.

Som våra läsare minnas, begärde Nationalföreningen mot Tuberkulos för ett par år sedan tillsättande af en k. kommitté för utredande af människotuberkulos-spörsmålet och anslog medel till den undersökning, som borde af kommittén göras ang. den hemska sjukdomens utbredning i landet. Framställningen behjärtades af k. m:t, som tillsatte den begärda kommittén.

Kommitténs utlåtande är ännu ej afgifvet; men för undersökningen af lungсотens förekomst i landet lämnade kommittéledamoten prof. J. E. Johansson vid Nationalföreningens nyligen hållna årsmöte en redogörelse. Af denna redogörelse lämnas här ett referat, utökadt med under hand ytterligare gifna upplysningar.

Endast i städer och en del stadsliknande samhällen med särskild hälsovårdsnämnd göras systematiska anteckningar om dödsorsaker. På landet skola särskildt antecknas fall af farsot och våldsam död. Emellertid gör man på de flesta ställen anteckningar äfven om andra dödsorsaker. Särskildt finns all anledning antaga, att lungсотen numera skall vara allmänt känd och antecknad såsom dödsorsak.

F. n. bearbetas i Statistiska centralbyrån dödsfallsuppgifterna för 1905. Några preliminära uppgifter kunna emellertid redan nu lämnas.

	Landsbygd.	Städer.	Hela riket.
Antal dödsfall .....	63.235	19.027	82.262
uppgifna dödsorsaker .....	40.161	18.771	58.932
däraf lungсот .....	5.743	2.861	8.604
annan tuberkulos .....	427	686	1.113
uppgifna dödsorsaker i procent af samtliga dödsfall .....	63,5 %	98,7 %	

Som man här af finner är hela antalet dödsfall i riket 82,262, hvar af 63.235 å landsbygden och 19.027 i städerna. Af samtliga dödsfall har man emellertid inte reda på dödsorsakerna i mer än 58.932 fall. I städerna är man noggrannast: där har man reda på dödsorsakerna i 98,7 % af fallen, d. v. s. nästan alla; men på landsbygden har man antecknade dödsorsaker för föga öfver 60 pr 100.

De uppgifna fallen i tuberkulos (lungсот o. a. former) voro 9.717 (resp. 8.604 + 1.113), däraf å landet 6.170 (5.743 + 427) och i städerna 3.547 (2.861 + 686). Fallen af lungсот — den vanligaste tuberkulosformen — äro, som synes, 8.604 (5.743 å landet + 2.861 i städerna).

Verkliga antalet dödsfall i tuberkulos, resp. lungсот, måste emellertid vara mycket större. Om man antog, att dödsfall i lungсот förekomme

lika talrikt bland de icke uppgifna som bland de uppgifna dödsorsakerna, skulle man få fram siffran 9.044 för landsbygden och 11.905 för hela riket — något, som emellertid vore oegentligt att antaga, då som nämnts lungsoten har all utsikt att vara bland de företrädesvis antecknade dödsorsakerna. För att söka komma sanningen så nära som möjligt har kommittén tillgripit en approximationsmetod, hvarvid man å ett större område tagit till utgångspunkt lungsotsdödligheten i de socknar, som uppgifvit de högsta procenttalen dödsorsaker (i betänkanudet kallade A-grupp, under det de andra socknarna betecknas B). Naturligtvis blir resultatet osäkert, isynnerhet om jämförelsetalet är litet, men man kommer med säkerhet inte för högt. Med denna approximation för landsbygden kommer man till följande resultat:

	Landsbygd.	Städer.	Hela riket.
Lungsotsdödsfall, antal .....	7.206	2.861	10.067
Procent af samtliga dödsfall .....	11,4	15,0	12,2
‰ af befolkningen .....	1,77	2,41	1,91

Antalet lungsotsdödsfall skulle efter denna uträkning vara 7.206 å landsbygden och 10.067 för hela riket. I % af hela dödligheten skulle lungsoten ha på sin del 12,2 i hela riket, men »endast» 11,4 å landet och 15,0 i städerna. I ‰ af befolkningen blifva lungsotsdödsfallen 1,91 i hela riket, å landsbygd och städer hvar för sig 1,77 och 2,41. Jämnställd med en undersökning af Runborg och Sundbärg (La lutte contre la tuberculose en Suède, sid. 205) öfver lungsotsdödligheten i städerna skulle kommitténs siffra för städerna konstatera en fortgående minskning i lungsotsdödligheten i ‰ af befolkningen därstädes, dock ingalunda hållande jämna steg med sänkningen i den allmänna dödligheten:

	Lungsotsdödsfall i Sveriges städer				
	1861—70.	1871—80.	1881—90.	1891—1900.	1905.
Procent af samtliga dödsfall .....	11,7	13,5	15,2	15,6	15,0
‰ af befolkningen .....	3,06	3,24	3,00	2,70	2,41

Af närslutna tabell (sid. 61) öfver den förut nämnda approximativa beräkningen af lungsotsdödsfallen å landet får man en föreställning om, hur ojämn i själfva verket vår kunskap är om den förnämsta folksjukdomens förekomst bland flertalet af invånarne. Man ser af kol. 4, att det approximativa tillägget — i genomsnitt 25,4 % — varierar högst betydligt: i Gäfleborgs, Uppsala, Östergötlands, Kopparbergs och Stockholms län, som lämnat de bästa uppgifterna, är tillägget endast 3 — c:a 13 %, men i Skaraborgs län, där man tyckes ha dåligt reda på sig, är tillägget 102,9 %. Af kolumnerna 5—7 får man en föreställning om den förut antydda indelningen i A- och B-områden: under det för hela rikets landsbygd kunskapen om dödsorsaker sträckte sig i medeltal till 63,5 % af dödsfallen, representerades samma kunskap inom A-områdena

Approximativ beräkning af antalet dödsfall i lungdot å landsbygden (samt uppgifter för hela riket) år 1905.

1	2		3	4		5		6	7	8
	Dödsfall i lungdot		approximativt beräknade	Approximativa tillägget i % af de uppgifna talen		Uppgifna dödsorsaker i % af dödsfallen inom		A-gruppens socknar	Dödsfallen inom B-gruppen i % af samtliga dödsfall	Landsbygd o. städer. Hela antalet dödsfall i lungdot (approximativt beräkn. för landsbygden)
Län	uppgifna	approximativt beräknade		Uppgifna dödsorsaker i % af dödsfallen inom	A-gruppens socknar	Dödsfallen inom B-gruppen i % af samtliga dödsfall	Landsbygd o. städer. Hela antalet dödsfall i lungdot (approximativt beräkn. för landsbygden)			
Stockholms stad	---	---	---	---	---	---	---	---	---	801
Stockholms län	279	315	12.9	79.0	92.2	27.0	351	210	16.2	351
Uppsala »	132	144	9.1	82.3	88.8	16.2	261	261	32.5	261
Södermanlands »	164	194	18.3	75.8	94.7	23.9	424	424	36.7	424
Östergötlands »	246	269	9.3	78.1	89.8	35.6	277	277	27.5	277
Jönköpings »	167	208	24.6	69.1	89.0	74.6	284	284	43.7	284
Kronobergs »	205	268	30.7	56.6	74.6	43.7	345	345	46.3	345
Kalmar »	231	284	22.9	72.9	88.0	44.2	258	258	44.1	258
Gottlands »	43	62	44.2	49.3	75.5	46.3	335	335	35.5	335
Blekinge »	125	185	48.0	43.7	60.9	44.1	730	730	33.0	730
Kristianstads »	245	310	26.5	58.6	81.5	37.1	953	953	42.9	953
Malmöhus »	344	429	24.7	70.2	89.7	37.1	565	565	59.4	565
Hallands »	158	216	36.8	62.9	83.2	42.9	289	289	44.0	289
Göteborgs och Bohus »	354	462	30.6	63.3	83.9	30.6	495	495	30.6	495
Älfsborgs »	368	485	31.8	56.2	76.1	59.4	341	341	44.0	341
Skaraborgs »	144	291	102.9	43.4	75.0	32.7	453	453	15.1	453
Värmlands »	369	434	17.6	59.4	70.5	6.9	493	493	37.9	493
Örebro »	166	226	36.1	59.6	86.7	38.4	296	296	35.5	296
Västmanlands »	200	247	23.8	59.6	86.7	19.2	429	429	19.2	429
Kopparbergs »	371	418	12.7	72.6	81.4	34.1	10.067	10.067	34.1	10.067
Gäflleborgs »	370	381	3.0	79.4	82.1	80.2	63.5	63.5	25.4	63.5
Västernorrlands »	316	430	36.1	57.6	74.0	43.8	7.206	7.206	5.743	7.206
Jämtlands »	189	277	46.6	51.6	65.6	38.2	25.4	25.4	7.206	7.206
Västerbottens »	229	289	26.2	43.8	54.5	38.2	5.743	5.743	34.1	5.743
Norrbottnens »	328	382	16.5	48.5	56.4	34.1	80.2	80.2	34.1	80.2
Hela riket	5.743	7.206	25.4	63.5	80.2	34.1	10.067	10.067	34.1	10.067

af siffran 80,2; dödsfallen inom B-gruppen voro 34,1 % af samtliga dödsfall å landet. I sista kolumnen af tabellen äro landsbygd och städer sammanslagna; slutsiffran är den förut nämnda 10.067.

Närslutna tabell (sid. 63) ger en specificerad framställning af lungotsdödsfalls-frekvensen å landsbygden, i städerna och hela riket. Man ser genast approximationens verkan på landsbygden: om man skulle trott prästernas uppgifter utan vidare skulle man fått glädja sig åt den lägre siffran 1,41 ‰, medan approximationen bringar upp den till 1,77. För lungotsens andel i hela dödligheten skulle man fått 9,1 % utan approximation, men får med sådan 11,4 %. För uppgifterna för hela riket ha de ofullständigare dödsfallsanteckningarna å landsbygden den betydelsen, att om man trott dessa anteckningar af presterskapet skulle man fått lungotsdödligheten till 1,64 ‰, under det den med iakttagande af approximationen å landsbygden blir 1,91; lungotsens andel i hela dödligheten växer på samma sätt från 10,5 till 12,2 %. (Af tabellen, såvidt den rör landsbygden, finns i slutet af referatet en grafisk framställning på basis af Sveriges karta.)

Å tabellen har referenten kursiverat de ‰-tal lungotsdöd af befolkningen, som ligga öfver medeltalen. Af dessa värre trakter skulle å landsbygden Kronobergs län (1,78) stå närmast genomsnittet, men Norrbottens län vara värst (2,84). För städerna visar Jönköpings läns just genomsnittssiffran (2,41), närmast öfver kommer Södermanlands läns städer (2,42), Stockholm (2,52), och svårast hemsökt, äfven i städerna, är Norrbottens län (3,61). Om lungotsdödsfallen räknas i ‰ å hela befolkningen, kan det ju vara af intresse att uppräknas de län (inkl. Stockholms stad), som ligga öfver genomsnittet, i stigande ordning: Värmlands län (1,94), Hallands, Västerbottens (hvardera 1,96), Älfsborgs län (2,01), Gäfleborgs län (2,02), Kopparbergs och Västernorrlands län (hvardera 2,04), Västmanlands län (2,28), Stockholms stad (2,52), Jämtlands län (2,61), Göteborgs och Bohus län (2,70) och, sist och svårast, Norrbottens län med 2,91, d. v. s. ungefär 1½ gång medelsiffran. Äfven med afseende på lungotsens andel i hela dödligheten är ju Norrbottens län mäst illa därän: 18,1 % mot ett medeltal af 12,2, d. v. s. äfven på det sättet räknadt c:a 1½ gång medelsiffran.

Städerna förete mycket stora olikheter i lungotsdödsfrekvens i ‰ af befolkningen: den minsta lungotsdöden träffas i Oskarshamn, Kristianstad, Sköfde, Umeå samt småstäder med under 5000 inv. i Södermanlands och Östergötlands län, samtliga med mindre lungotsdödlighet än 1,5 ‰. Stockholm är knappt ordinärt bland städer med 2,52 pr ‰, Göteborg dåligt — det ingår i en grupp med 3—3,25 ‰, sämst äro Sala, Arboga, Luleå med öfver 3,25 ‰.

För att få reda på antalet i lungots sjuka och lämpligaste sättet

# Dödsfall i lungdot i förhållande dels till invånarantalet dels till hela antalet dödsfall år 1905.

Län	Landsbygd			Städer		Landsbygd och städer		
	Dödsfall i lungdot % af befolkningen enligt de		Dödsfall i lungdot % af antalet dödsfall enligt de	Dödsfall i lungdot % af befolkningen enligt de		Dödsfall i lungdot % af antalet dödsfall enligt de		Dödsfall i lungdot % af antalet dödsfall enligt de
	uppgifna talen	approxim. beräknade talen	uppgifna talen	approxim. beräknade talen	uppgifna talen	approxim. beräknade talen	uppgifna talen	approxim. beräknade talen
Stockholms stad	—	—	2,52	14,9	2,52	—	14,9	—
Stockholms län	1,63	1,84	2,08	11,9	1,67	1,87	10,1	11,2
Uppsala	1,36	1,49	2,30	12,8	1,58	1,67	9,7	10,3
Södermanlands	1,16	1,37	2,42	15,4	1,37	1,54	9,4	10,6
Östergötlands	1,13	1,23	2,27	14,0	1,40	1,48	9,2	9,7
Jönköpings	0,95	1,18	2,41	15,4	1,15	1,35	8,1	9,5
Kronobergs	1,36	1,78	2,08	14,7	1,40	1,80	8,7	11,2
Kalmar	1,19	1,47	1,83	10,6	1,29	1,52	7,7	9,1
Gottlands	0,97	1,40	1,94	11,4	1,13	1,49	6,6	9,7
Blekinge	1,14	1,69	1,88	11,9	1,39	1,74	8,1	10,5
Kristianstads	1,21	1,53	1,54	9,9	1,23	1,53	7,1	8,8
Malmöhus	1,22	1,53	2,06	13,0	1,51	1,71	9,5	10,7
Hallands	1,39	1,91	2,15	14,4	1,55	1,96	9,8	12,5
Göteborgs och Bohus	1,82	2,38	3,10	19,3	2,40	2,70	15,2	17,2
Älfsborgs	1,49	1,97	2,35	16,1	1,60	2,01	10,0	12,6
Skaraborgs	0,67	1,36	1,76	12,1	0,79	1,40	5,3	9,4
Värmlands	1,61	1,89	2,36	16,4	1,68	1,94	10,8	12,5
Örebro	0,99	1,34	2,02	14,5	1,15	1,45	7,9	10,0
Västmanlands	1,69	2,09	3,00	19,0	1,97	2,28	12,8	14,9
Kopparbergs	1,78	2,00	2,68	16,6	1,83	2,04	12,0	13,3
Gäflleborgs	1,88	1,93	2,34	16,0	1,97	2,02	13,4	13,7
Västernorrlands	1,50	2,04	2,13	15,2	1,57	2,04	10,7	13,9
Jämtlands	1,79	2,62	2,39	17,4	1,83	2,61	12,5	17,9
Västerbottens	1,58	1,99	1,13	8,5	1,56	1,96	11,1	13,9
Norrbottnens	2,44	2,84	3,61	22,4	2,54	2,91	15,8	18,1
Hela riket	1,41	1,77	2,41	15,0	1,64	1,91	10,5	12,2

Folkmängdsuppgifterna (enl. Stat. Ctbn) <sup>31/10</sup> 1904.

för deras vårdande har kommittén utsändt frågoformulär till alla landets läkare, med begäran om diverse uppgifter ang. samtliga lungotsssjuka, som komme till hrr läkares kännedom under 3 månader 1/2—30/4 1906. Intresset för enquêten har varit mycket stort, i ty att svar har ingått från 92 % af läkarne med uppgifter om 14.538 fall. I tabellen å sid. 65 ha samtliga fallen ordnats med hänsyn till, om de skulle kunna vårdas i hemmen, å sanatorier eller »å annan anstalt» (de längst framskridna fallen.)

Af tabellen framgår fördelningen af fallen å landsbygden, städer med mindre och med mer än 30.000 invånare, hvarjämte finns sammandrag för hela riket. Af samtliga fallen, 14.538, ha 3.788 ansetts kunna vårdas i hemmen, 5.973 borde vara på sanatorier, 4.722 på »andra anstalter», 55 äro f. n. på hospital. Mer än hälften af totalantalet eller 7.966 kommer på rena landsbygden.

En ytterligare bearbetning af sistnämnda tabell, med angifvande af hur grupperna af de till olika slags vård rekommenderade förhålla sig procentiskt till hvarandra, får följande utseende:

	Vård i hemmet		Vård å sanatorium		Vård å annan anstalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
A. Landsbygd .....	2.352	29,7	3.264	41,2	2.303	29,1
B. Städer med mindre än 30.000 invånare .....	623	27,2	992	43,4	672	29,4
C. Städer med mer än 30.000 invånare .....	813	19,0	1.717	40,1	1.747	40,9
D. Hela riket .....	3.788	26,2	5.973	41,2	4.722	32,6

Här gör man den intressanta iakttagelsen, att de till sanatorievård rekommenderade, botligare fallen äro ett öfver hela riket ungefär lika procenttal (40,1 å 43,4) af samtliga observerade. Skillnaden mellan mer och mindre framskridna fall skulle då inte vara större i städerna än på landsbygden. Däremot visa procentsiffrorna af gruppen vård i hemmet i städerna och särskildt de större städerna hän på en med städernas storlek tilltagande svårighet att hysa de sjuke i hemmen; då de stadsbor, som kunna vårdas hemma, alltså sjunka i % af hela antalet angripna, stiger i stället antalet af dem, som rekommenderas till »annan anstalt» i och med städernas storlek.

Läkarne hade fått instruktion att fördela de lungsiktige äfven efter förmögenhetsförhållanden i välbärgade, bärgade och fattiga. Resultatet af denna fördelning finnes i tabellen å sid. 67.

Vi se, att mer än hälften af fallen (7.929 af 14.538) räknas till de fattiga — lungsoten är ju en fattigmanssjukdom. Men äfven medelklassen är nog rätt illa därän, då gruppen bärgade uppvisar 5.371 fall. Och äfven för det välbärgade mindretalet är nog siffran 1.211 icke precis liten. En procentuträkning å hufvudsiffrorna i tabellen visar följande resultat (sid. 66).

Under månaderna februari—april 1906 af läkare iaktagna lungsofallsfall, fördelade efter den lämpligaste formen för deras vårdande.

O m r å d e	A. L a n d s b y g d :				B. Städer med mindre än 30,000 invånare:				Summa	
	Vård i hemmet	Vård å sanatorium	Vård å annan anstalt	F. n. å hospital	Summa	Vård i hemmet	Vård å sanatorium	Vård å annan anstalt		F. n. å hospital
Stockholms län.....	235	190	164	—	589	17	22	24	—	63
» Uppsala.....	46	75	63	—	184	55	83	50	1	189
» Södermanlands.....	71	129	102	5	307	42	51	52	—	135
» Östergötlands.....	77	116	106	1	300	26	50	30	1	106
» Jönköpings.....	73	114	53	2	242	18	52	25	—	95
» Kronobergs.....	66	119	73	—	258	20	28	19	—	67
» Kalmar.....	83	145	68	—	296	31	54	32	1	118
» Gotlands.....	28	23	21	—	72	8	14	2	—	24
» Blekinge.....	32	105	42	—	179	39	82	46	—	167
» Kristianstads.....	110	169	68	—	347	16	23	12	—	51
» Malmöhus.....	164	160	97	—	421	27	48	28	—	103
» Hallands.....	56	117	64	—	237	30	71	35	1	137
» Göteborgs och Bohus.....	132	157	134	2	425	25	33	31	—	89
» Älfsborgs.....	110	177	113	5	405	43	42	19	—	104
» Skaraborgs.....	90	94	61	1	240	26	24	11	1	62
» Värmlands.....	96	174	133	2	405	17	51	36	1	105
» Örebro.....	66	128	60	2	256	37	57	32	—	126
» Västmanlands.....	104	120	109	1	334	50	59	52	—	161
» Kopparbergs.....	183	251	206	10	650	15	23	25	—	63
» Gäfneborgs.....	94	198	136	—	428	15	37	25	—	77
» Västernorrlands.....	161	127	126	1	415	34	49	46	—	129
» Jämtlands.....	60	79	89	3	231	6	9	6	—	21
» Västerbottens.....	100	172	71	5	348	8	10	8	—	26
» Norrbottens.....	115	125	144	7	391	19	20	36	—	75
Summa	2,352	3,264	2,393	47	7,966	623	992	672	6	2,293
C. Städer med mer än 30,000 invånare:										
Stockholm.....	450	817	1,003	—	2,270					
» Norrköping.....	25	90	69	—	184					
» Malmö.....	98	111	98	—	307					
» Hälsingborg.....	19	35	28	—	82					
» Göteborg.....	187	610	474	2	1,273					
» Gäfne.....	34	54	75	—	163					
Summa	813	1,717	1,747	2	4,279					
D. Hela riket.....	3,788	5,973	4,722	55	14,538					

	Välbärgade.		Bärgade.		Fattiga.	
A. Landsbygd .....	765	9,6 %	3.461	43,6 %	3.718	46,8 %
B. Städer med mindre än 30.000 invånare	251	11,0 %	844	36,9 %	1.194	52,1 %
C. Städer med mer än 30.000 invånare ...	195	4,6 %	1.066	24,9 %	3.017	70,5 %
D. Hela riket .....	1.211	8,3 %	5.371	37,0 %	7.929	54,7 %

Man finner här, hur procenten fattiga är särskildt stor i städerna och växer med dessas storlek.

Man har äfvenledes utarbetat en sammanställning af uppgifterna om vårdbehof och förmögenhetsförhållanden.

A. Landet i dess helhet:	Välbärgade		Bärgade		Fattiga	
	abs. tal	%	abs. tal	%	abs. tal	%
Vård i hemmet .....	675	17,8	2.065	54,6	1.043	27,6
» å sanatorium .....	438	7,3	2.271	38,1	3.252	54,6
» å annan anstalt .....	95	2,0	1.021	21,7	3.597	76,3
B. Städer med öfver 30.000 invånare:						
Vård i hemmet .....	106	13,1	411	50,6	295	36,3
» å sanatorium .....	81	4,7	487	28,4	1.149	66,9
» å annan anstalt .....	8	0,5	168	9,6	1.571	89,9

Af denna sammanställning framgår, att för hela riket ingår i den grupp, som man velat rekommendera till »annan anstalt» (framskridna fall) 76,3 % fattiga — för städer med öfver 30.000 inv. blir denna siffra så hög som 89,9 %. Dessa fall äro sådana, som aldrig ha hopp att komma in på de nu befintliga sanatorierna. För öfrigt synes, att de fattiga såväl i hela riket som de större städerna öfverväga äfven i gruppen lämpliga för sanatorievård, men att de — en följd af bostadsförhållandena! — ingå med en mindre procent bland dem, som lämpligen kunna vårdas hemma.

Emellertid har den nu omnämnda undersökningen bedrifvits högst olika intensivt i olika landsändar. För att få ett mått på intensiteten har kommittén uträknat förhållandet mellan antalet rapporterade lung-sotssjuka och fall af lungsotssjuka. Endast i enstaka fall (Vexjö t. ex.) har man därvid fått ett högre värde än 3,0. Kommittén anser sig därför kunna antaga, att de lungsotssjuka äro 3 gånger så många som lungsotssotssjuka pr år, d. v. s. att ett lungsotssjuka har en tidsutdräkt af 3 år fram till döden. Detta stämmer med t. ex. af dr v. Post iakttagna serier (resp. 300 och 42 fall med resp. 2,85 års och 3,42 års varaktighet) äfvensom med en större norsk undersökning, som pekade hän på en varaktighet af lungsotssjuka af  $3\frac{2}{3}$  år, lika för bägge könen.

Om vi alltså ha i rundt tal 10.000 lungsotssjuka pr år, skulle däremot svara siffran 30.000 fall af lungsotssjuka, d. v. s. 5,7 ‰ af befolkningen. De af läkarne under 3 månader år 1906 iakttagna fallen skulle endast vara hälften af hela antalet.

Under månaderna februari—april 1906 af läkare iakttagna lungotsfall, fördelade efter förmögenhetsförhållanden.

O m r å d e	A. L a n d s b y g d :				B. Städer med mindre än 30.000 invånare:					
	Väl- bärgade	Bärgade	Fattiga	Ej upp- gifvet	Summa	Väl- bärgade	Bärgade	Fattiga	Ej upp- gifvet	Summa
Stockholms län.....	54	217	318	—	589	4	23	36	—	63
» .....	10	82	92	—	184	17	69	103	—	189
» .....	15	130	162	—	307	12	47	76	—	135
Södermanlands .....	26	115	159	—	300	19	38	48	1	106
» .....	18	116	108	—	242	12	19	64	—	95
Jönköpings .....	16	137	101	4	258	5	20	42	—	67
» .....	33	129	133	1	296	17	48	53	—	118
Kronobergs .....	8	38	26	—	72	5	11	8	—	24
» .....	29	66	84	—	179	30	74	63	—	167
Blekinge .....	61	149	137	—	347	5	17	29	—	51
Kristianstads .....	57	189	173	2	421	13	41	49	—	103
Malmöhus .....	28	113	95	1	237	23	46	67	1	137
Hållands .....	26	186	213	—	425	3	37	49	—	89
Göteborgs och Bohus .....	30	194	179	2	405	12	30	62	—	104
» .....	40	112	93	1	246	9	31	22	—	62
» .....	43	192	169	1	405	8	45	52	—	105
» .....	28	108	119	1	256	11	48	65	2	126
» .....	33	133	163	5	334	12	62	87	—	161
Västmanlands .....	53	260	337	—	650	1	31	31	—	63
Kopparbergs .....	39	191	198	—	428	5	31	41	—	77
Gälleborgs .....	30	187	198	—	415	9	46	74	—	129
Västernorrlands .....	22	101	108	—	231	3	7	11	—	21
Jämtlands .....	38	159	151	—	348	7	4	15	—	26
Västerbottens .....	28	157	202	4	391	9	19	47	—	75
Norrbottnens .....										
Summa	765	3.461	3.718	22	7.966	251	844	1.194	4	2.293
C. Städer med mer än 30.000 invånare:										
Stockholm .....	105	454	1.711	—	2.270					
Norrköping .....	10	43	131	—	184					
Malmö .....	10	142	154	1	307					
Hälsingborg .....	4	32	46	—	82					
Göteborg .....	51	314	908	—	1.273					
Gäffe .....	15	81	67	—	163					
Summa	195	1.066	3.017	1	4.279					
D. Hela riket.....	1.211	5.371	7.929	27	14.588					

Man har äfven sökt få fram, huruvida undersökningens intensitet vore beroende af tillgången på läkare, men man har funnit denna tillgång ej hafva afgörande betydelse.

Af tabellen sid. 69 framgår (se särskildt de kursiverade siffrorna!), hur gruppen, som rekommenderats till »vård å annan anstalt» (de framskridna) med få undantag växer, liksom ock gruppen fattiga i och med stigande lungsotsdödlighet pro mille af befolkningen. Detta vill med andra ord säga, att i de landsändar, där tuberkulosen är mäst spridd, antalet patienter i sådant stadium, att de ej kunna antagas å sanatorier, är jämförelsevis stort, samt att dessa patienter i öfvervägande grad äro medellösa.

Man har ju all anledning förmoda, att sammanpackningen i storstäderna skall medföra ökad lungsotsdödlighet och detta särskildt bland de fattige. Detta bestyrkes af tabellen sid. 70, kol. 7 alldeles speciellt, men äfven af kol. 9 och 10. Att frekvensen af fattiga är ovanligt hög i de båda största städerna, förvånar knappast.

I kol. 7 sjunker  $\text{‰}$ -siffrorna med aftagande storlek på städerna, men undantag göres för städerna med resp. 10—15.000 och 5—10.000 invånare. I den förstnämnda gruppen befinna sig Eskilstuna (2,8  $\text{‰}$ ), Falun (2,67), Karlstad (2,64), Uddevalla och Ystad (2,45). I den senare gruppen återfinnas: Arboga (4,02  $\text{‰}$ ), Luleå (3,68), Sala (3,50).

Kommitténs siffror i denna tabell för lungsotsdödligheten i  $\text{‰}$  af befolkningen sammanfalla rätt nära med *Runborg—Sundbärgs* (»La lutte contre la tuberculose en Suède») för 1891—1900:

städer med öfver	100.000 invånare	Lungsotsdödlighet.
» »	20.000—100.000	2,95 $\text{‰}$
» »	10.000—20.000	2,81 $\text{‰}$
» »	5.000—10.000	2,40 $\text{‰}$
» »	2.000—5.000	2,41 $\text{‰}$
» »	under 2.000	2,35 $\text{‰}$
		2,27 $\text{‰}$

Af ett särskildt intresse är naturligtvis de iakttagna fallens fördelning efter ålder och kön (första tab. sid. 71).

Man finner här en bekräftelse på det väl kända förhållandet, att lungsoten härjar mäst i de kraftiga årgångarna af befolkningen: åldrarna 15—50 år utgöra för hela riket 47,1 %, men de inom dessa åldrar an tecknade lungsotsfallen äro 77,3 % af hela antalet. Tre fjärdedelar af fallen inträffa inom den kraftigaste hälften af befolkningen!

Fördelningen å kön framhäfver, att kvinnorna bland de lungsiktiga äro flere pr 1000 män än de äljes äro inom befolkningen, men att undantag härför särskildt göres för Stockholm, som pr 1000 lungsiktiga män uppvisar 927 kvinnor.

En ytterligare fördelning af sjukdomsfallen på åldersklasser inom hvardera könet skulle man kunna tro icke blifva tillförlitlig, då uppgif-

**Enquêtens intensitet, frekvensen fall tillhörande grupperna  
"vård å annan anstalt" och "fattiga", sammanställda  
med lungsotsdödligheten.**

1	2				3	
	Lungsotsdödlighet ‰					Hela rikets landsbygd
	under 1,5	1,5—2,0	2,0—2,5	öfver 2,5		
<i>A. Landsbygden.</i>						
Antal län .....	8	10	4	2		
Döda i lungsot 1905..... (a)	1.678	3.312	1.557	659	7.206	
Iakttagna lungsotsfall februari— april 1906 .....	1.903	3.617	1.824	622	7.966	
däraf:						
grupp »vård å annan anstalt» ... (c)	534	961	575	233	2.303	
grupp »fattiga» .....	892	1.605	911	310	3.718	
Enquêtens intensitet .....	$\left(\frac{b}{a}\right)$ 1,13	1,09	1,17	0,94	1,11	
Gruppen »vård å annan anstalt» i % af iakttagna lungsotsfall .....	$\left(\frac{100 c}{b}\right)$ 28 %	27 %	32 %	37 %	29 %	
Gruppen »fattiga» i % af iakttagna lungsotsfall .....	$\left(\frac{100 d}{b}\right)$ 47 %	44 %	50 %	50 %	47 %	

	Lungsotsdödlighet ‰									Samtliga städer
	under 1,50	1,50—1,75	1,75—2,00	2,00—2,25	2,25—2,50	2,50—2,75	2,75—3,00	3,00—3,25	öfver 3,25	
	1,50	1,75	2,00	2,25	2,50	2,75	3,00	3,25	3,25	
<i>B. Städerna.</i>										
Antal observationsområden ...	6	6	12	12	11	9	2	1	3	
Döda i lungsot 1905 .....	59	142	214	268	467	1.121	64	447	79	2.861
Iakttagna lungsotsfall febr.— april 1906.....	155	244	443	578	845	2.809	126	1.273	99	6.572
däraf:										
grupp »vård å annan an- stalt» .....	35	68	139	153	276	1.193	34	474	47	2.419
grupp »fattiga» .....	66	119	210	292	431	2.045	77	908	63	4.211
Enquêtens intensitet .....	$\left(\frac{b}{a}\right)$ 2,6	1,7	2,1	2,2	1,8	2,5	2,0	2,8	1,3	2,30
Grupp »vård å annan anstalt» i % af samtliga iakttagna lungsotsfall .....	$\left(\frac{100 c}{b}\right)$ 23 %	28 %	31 %	26 %	33 %	42 %	27 %	37 %	47 %	37 %
Grupp »fattiga» i % af samtliga iakttagna lungsotsfall .....	$\left(\frac{100 d}{b}\right)$ 43 %	49 %	47 %	51 %	51 %	73 %	61 %	71 %	64 %	64 %

**Enquétens intensitet, frekvensen fall hörande till grupperna "vård å annan anstalt" och "fattiga" samt lungotsdödligheten inom städer af olika storlek och å landsbygden.**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		Antal städer	Döda i lungot år 1905	Laktagna lungotsfall febr. — april 1906	Gruppen »vård å annan anstalt»	Gruppen »fattiga»	Lungotsdödlighet 1905	Enquétens intensitet	Frekvensen fall hörande till »vård å annan anstalt»	Frekvensen fall hörande till »fattiga»
		a	b	c	d	$\frac{0}{100}$	$\frac{b}{a}$	$\frac{100 c}{b}$	$\frac{100 d}{b}$	
Städer med										
mer än 100,000 inv. ....		2	1,248	3,543	1,477	2,619	2,74	2,84	42 %	74 %
30,000—100,000 » .....		4	402	736	270	398	2,32	1,83	37 "	54 "
20,000—30,000 » .....		4	217	431	121	241	2,20	1,99	28 "	56 "
15,000—20,000 » .....		7	234	468	134	250	2,06	2,00	26 "	53 "
10,000—15,000 » .....		8	217	426	146	228	2,27	1,96	34 "	54 "
5,000—10,000 » .....		19	318	530	168	281	2,33	1,67	32 "	53 "
mindre än 5,000 » .....		49	225	438	103	194	1,94	1,86	23 "	44 "
Samtliga städer .....		93	2,861	6,572	2,419	4,211	2,41	2,30	37 %	64 %
Landsbygden.....		—	7,206	7,966	2,303	3,718	1,77	1,11	29 "	47 "

terna gälla endast ungefär hälften af det beräknade antalet sjuka. Men kommittén säger sig icke ha någon anledning förmoda, att vid uppgifternas lämnande särskilda åldersgrupper skulle blifvit iakttagna framför andra. Fördelningen framgår af tabellen nederst på denna sida:

### De iakttagna lungotsfallens fördelning efter ålder och kön.

	Iakttagna lungotsfall			Iakttagna lungotsfall			Befolkningen (1900)		
	under 15 år	15—50 år	öfver 50 år	under 15 år	15—50 år	öfver 50 år	under 15 år	15—50 år	öfver 50 år
				%	%	%	%	%	%
Hela riket .....	1.252	11.171	2.025	8,7	77,3	14,0	32,4	47,1	20,5
Landsbygd .....	689	6.117	1.123	8,7	77,1	14,2	33,6	45,0	21,3
Städer .....	563	5.054	902	8,6	77,5	13,8	28,1	54,6	17,3
Stockholm .....	167	1.762	329	7,4	78,0	14,6	23,6	60,1	16,3

	Män	Kvinnor	Män %	Kvinnor %	Kvinnor på 1.000 män	
					lungsikta	befolkningen (1900)
	Hela riket .....	6.755	7.783	46,5	53,5	1.152
Landsbygd .....	3.712	4.254	46,6	53,4	1.146	1.018
Städer .....	3.043	3.529	46,3	53,7	1.160	1.174
Stockholm .....	1.178	1.092	51,9	48,1	927	1.192

### Lungotsfrekvensen för olika åldrar, om lungotsfrekvensen för hela mankönet resp. hela kvinnöket sättes till 100.

Åldersgrupper	Landsbygden		Samtliga städer		Stockholm	
	Mankön	Kvinnkön	Mankön	Kvinnkön	Mankön	Kvinnkön
0—5	11	10	11	11	9	10
5—10	22	29	33	37	38	45
10—15	33	53	33	60	38	58
15—20	120	121	106	120	94	105
20—25	245	198	149	159	108	145
25—30	212	208	167	187	154	190
30—35	201	227	156	146	143	129
35—40	158	169	130	129	118	113
40—45	147	150	141	120	136	123
45—50	125	126	139	99	148	92
50—55	125	106	136	77	173	82
55—60	87	82	108	71	133	55
60—65	92	63	78	67	93	52
65—70	33	43	86	69	106	71
70—	22	24	52	54	69	73
Samtliga	100	100	100	100	100	100

Af denna tabell framgår, att maximiantalet sjuka (å tabellen understrukna siffror) återfinnes inom hvardera könet samtidigt i städerna vid 25—30-årsåldern, men å landsbygden en 5-årsperiod tidigare för männen och en dito senare för kvinnorna. I Stockholm finns ett så att säga maximum n:o 2 vid 50—55-årsåldern bland männen. Utarbetaren af undersökningen (föredragshållaren prof. Johansson) är för sin del böjd att häri se inflytande af alkoholmissbruk.

Den olika lungsotsfrekvensen hos de båda könen inom samma åldersgrupper är klargjord genom nedanstående tabell:

**Lungsotsfrekvensen hos mankönet om densamma  
hos kvinnkönet sättes till 100.**

Åldersgrupp	Landsbygd	Samtliga städer	Stockholm
0—5	100	100	<b>116</b>
5—10	66	90	<b>107</b>
10—15	55	56	83
15—20	88	89	<b>115</b>
20—25	<b>110</b>	94	95
25—30	91	90	<b>104</b>
30—35	78	<b>108</b>	<b>142</b>
35—40	83	<b>101</b>	<b>134</b>
40—45	87	<b>119</b>	<b>143</b>
45—50	88	<b>142</b>	<b>207</b>
50—55	<b>101</b>	<b>178</b>	<b>271</b>
55—60	94	<b>153</b>	<b>312</b>
60—65	<b>131</b>	<b>116</b>	<b>231</b>
65—70	66	<b>124</b>	<b>193</b>
70—	80	96	<b>122</b>
Samtliga	98	<b>101</b>	<b>129</b>

Mankönet har den mindre sjukligheten å landsbygden — endast vissa perioder ha högre siffror än för kvinnkönet (se de å tabellen understrukna siffrorna!). För samtliga städer är genomsnittet föga öfver kvinnornas jämförelsetal, men med från 30-årsåldern starkt stigande högre siffror för männen. Och för Stockholm visar nästan hvarje 5-årsperiod en öfvervikt för mankönet, stigande vid 45—50-årsåldern till mer än 2 gånger och vid 55—60 år mer än 3 gånger sjukligheten hos kvinnorna.

Civilståndets inverkan på lungsotsfrekvensen är ytterst intressant att iakttaga. Densamma behandlas i följande tabell öfver

### Lungsotsfrekvensen bland ogifta om densamma bland gifta sättes till 100.

Åldersgrupp	Landsbygd		Samtliga städer		Stockholm	
	Mankön	Kvinnkön	Mankön	Kvinnkön	Mankön	Kvinnkön
20—25	131	123	180	104	153	82
25—30	127	136	130	108	126	112
30—35	145	109	134	95	116	100
35—40	103	97	112	113	99	146
40—45	96	84	135	79	135	91
45—50	72	100	164	82	147	97
50—55	83	96	205	83	235	53
55—60	135	57	208	94	159	
60—65	100	65	163	44	111	
65—70	57	46	105	51	135	68
70—	100	50	151	57	188	56

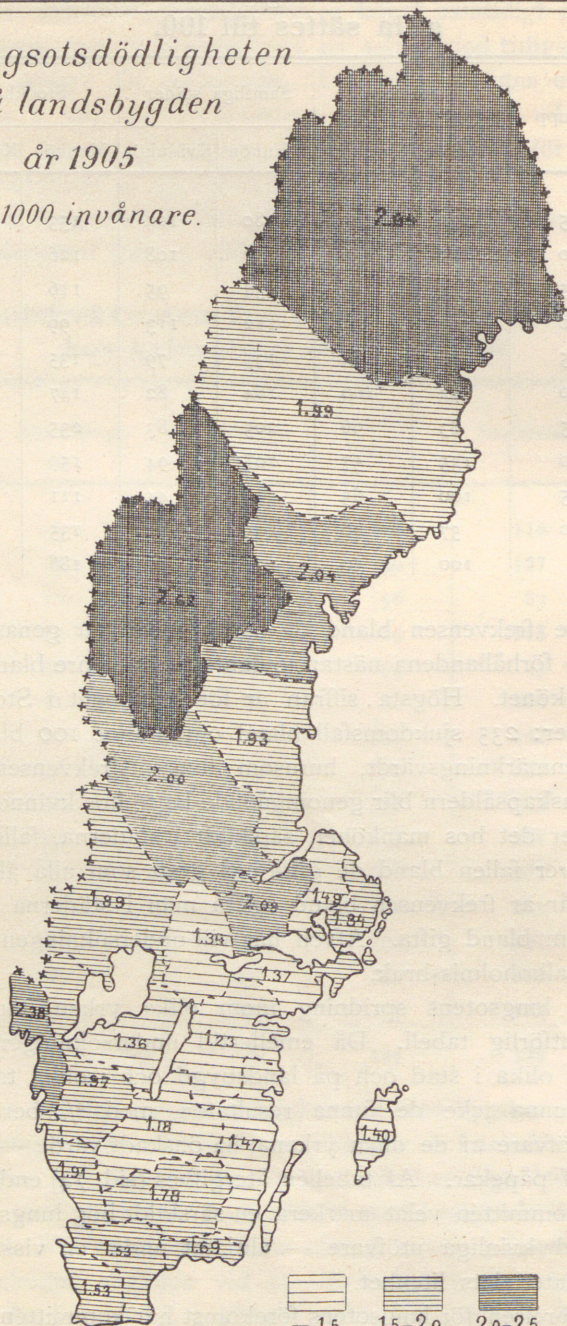
Den större frekvensen bland de ogifta faller här genast i ögonen. Som synes äro förhållandena nästan undantagslöst sämre bland mankönet än bland kvinnekönet. Högsta siffran är för mankönet i Stockholm vid 50—55 års ålder: 235 sjukdomsfall bland ogifta mot 100 bland gifta.

Det är anmärkningsvärdt, hurusom lungsotsfrekvensen efter den egentliga äktenskapsåldern blir genomgående lägre hos kvinnekönet bland de ogifta, under det hos mankönet, särskildt i städerna, fallen bland de ogifta väga öfver fallen bland de gifta i så godt som alla åldrar. I åldrarna 50—60 år är frekvensen bland ogifta män i städerna mer än dubbelt så stor som bland gifta. Äfven här vill undersökningens bearbetare se en följd af alkoholmissbruk.

Angående lungsotens spridning inom olika yrken har kommittén utarbetat en utförlig tabell. Då emellertid undersökningens intensitet varit väsentligt olika i stad och på landsbygd och i olika trakter öfverhufvudtaget, kunna icke de funna resultaten, med ‰-beräkningar af hela antalet utöfvare af de olika yrkena, ha önskad värde — något, som kommittén själf påpekar. Af tabellen återgifves (sid. 74) endast några få rubriker, där kommittén velat markera en särskildt hög lungsotsfrekvens, ofta nog bland kvinliga utöfvare — alltjämt under en viss reservation på grund af materialets litenhet.

Till redogörelsen för lungsotens förekomst har kommittén fogat äfven en redogörelse för de nuvarande vårdmöjligheterna. Till den sidan af saken torde bli tillfälle återkomma, när den del af kommitténs arbete,

Lungsotsdödligheten  
 på landsbygden  
 år 1905  
 pr 1000 invånare.



för hvilket ännu ingen redogörelse lämnats, blir känd — den del, som gäller, hvad som ytterligare bör göras för vår värsta folksjukdoms motarbetande.

**Af läkare iakttagna lungsotsfall pr 1,000 individer inom olika yrkesgrupper af rikets befolkning (utdrag).**

Y r k e	Yrkesutöfvare		Hustrur utan yrke	Barn under 15 år	
	mankön	kvinnkön		mankön	kvinnkön
Bryggare jämte deras arbetare .....	5,12	24,10	4,20	—	—
Tobaksarbetare .....	17,02	35,62	7,23	—	—
Skräddare jämte deras arbetare .....	4,99	14,79	3,53	1,21	2,22
Skomakare » » » .....	5,07	22,30	2,79	0,96	2,15
Porslinsarbetare .....	16,82	15,24	2,00	—	—
Typografer, boktryckeriarbetare, stilgjutare och stentryckare .....	21,77	19,12	8,46	—	—
Bokbindare jämte deras arbetare .....	24,24	33,48	2,98	—	—
Fotografer jämte biträden .....	16,08	13,92	3,72	—	—
Gross- och minuthandlande, bokhandlare, handelsbokhållare, agenter, banktjänstemän .....	8,49	16,81	6,70	1,76	3,80
Post-, telegraf-, telefon-, järnvägs- samt lotstjänstemän .....	9,04	21,12	9,42	—	—
Uppassare .....	17,11	4,78	—	—	—
Folk- och småskollärare .....	5,88	11,78	4,57	—	—

Referent: *K. Tengdahl.*



